

Galskap og galskap, herr Kim

Av Trygve G. Nordby

Det er ikke lett å skille mellom objektiv sannhet på den ene side og egne sanser og opplevelse på den andre. Når jeg nå på vinteren er ute i fiskebåten Elg og gradestokken viser åtte kuldegrader oppleves det noen ganger forferdelig kaldt og jeg fryser som bare det. Andre ganger kjennes det nesten mildt ut. Men det er fortsatt åtte kuldegrader. Med samme antall grader på skalaen kan jeg altså beskrive været som både fryktelig kaldt og som temmelig mildt.

Hva er sant? I utgangspunktet vil jeg hevde at det er det jeg føler som er sant. Eller i hvert fall er det det som gir den beste beskrivelsen av været. Og heldigvis skal ikke avlesningen av skalaen på gradestokken brukes til noe annet enn å gi oss noe å snakke om.

Verre er det med den skalaen som brukes for å stille diagnoser for psykiske lidelser. Her i landet har vi kommet opp i den ulykksalige situasjonen at en plassering på denne skalaen skal bestemme om mannen som er ansvarlig for massedrap er strafferettslig ansvarlig eller ikke. For her hos oss er det slik at om du er gal nok slipper du straff – selv om du må sperres inne på livstid fordi du utgjør en fare for omgivelsene.

I debattene som raser rundt spørsmålet om Behring Breivik er strafferettslig ansvarlig eller ei, flyter alt sammen i en grøt om betegnelsen galskap brukes for å beskrive de følelsesmessige reaksjonene på mannen og hans handlinger, eller om galskap i dette tilfellet kan benyttes som en objektiv diagnose. Dommerne i terrorsaken har for sikkerhets skyld bestemt at vi skal få en

ny runde med psykiatrisk sakkyndig vurdering, uten at jeg tror vi kommer til å bli mye klokere av det.

Hvis noe er riktig ille og samtidig virkelig opprører oss er ”galskap” et ord vi gjerne tyr til, for å beskrive at noe er helt sprøtt – og gjerne utenfor fatteevne. Jeg var på besøk i Nord-Korea for noen år siden. Stadig måtte jeg klype meg i armen for å være sikker på at jeg ikke drømte.

I Pyongyang landet vi med et nesten tomt, eldgammelt, russisk passasjerfly på en stor internasjonal flyplass som også var praktisk talt tom. Både for fly og folk. Vi takset opp til ankomsthallen som var prydet med et gigantportrett av en smilende Kim Jong-il – far til nyutnevnte Kim Jong-un. I den folketomme ankomsthallen ble vi tatt i mot av smilende nordkoreanere i uniform. Vennlig ba de om å få utlevert det vi hadde med av mobiltelefoner og annet kommunikasjonsutstyr.

- Javel, sa jeg, og ba om en kvittering.
- Ikke nødvendig, svarte den grønnkledde blidt.

Noen dager senere, på vei ut av Nord-Korea samme vei som jeg kom inn, fikk jeg bekreftelse på at han hadde rett. I avgangshallen kom en annen grønnkledd bort og spurte om jeg var ”Mister Nordby”, slik at jeg kunne få tilbake mobiltelefonen min. Et land med 22 millioner mennesker har altså ikke flere besøk enn at de kjenner tilreisende ved navn!

Mellom disse to opplevelsene sto andre opplevelser av galskap i kø. Det store, nybygde turisthotellet var også tomt. Resepsjonen var tom for gjester, shoppingområdet med flere suvenirbutikker var tomt for kunder og spisesalen så ut som kullissene til en film. Men det var ikke tomt for hotellansatte. De dukket diskret opp. I resepsjonen, i butikkene og i restaurantene.

Tenk å komme ned til frokost i en stor spisesal med flere titalls oppdekkede bord - og så oppdage at du er eneste gjest! Flere enn én gang tenkte jeg på at sånn må det føles å bli utsatt for skjult kamera. Og det var vi sikkert også – bare ikke på den måten som vi vanligvis tenker på. Men mottoet kan jo være det samme: Smil - til det skjulte – kamera! Høflige kelnerer forsikret oss om at de kunne servere hva som helst fra den vestlig inspirerte menyen. Og det kunne de. God mat var det der - mellom kullissene i den spøkelsesfilmen jeg var blitt en del av.

Motorveiene var også tomme. Ikke for folk, for de marsjerte i hundrevis med spader og hakker på skuldrene – i høyre fil – i riktig kjøreretning. Men bortsett fra vår røde kors merkede hvite Landcruiser var det knapt andre biler å se.

Og hvis jeg ikke allerede trodde at jeg hadde dumpet ned midt oppi en filminnspilling, ble jeg temmelig overbevist første gang jeg kjørte gjennom sentrum av Pyongyang. I hvert lyskryss hadde de kvinnelig trafikkpoliti i flotte, tettsittende uniformer med hvite pelskrager som danset som tamburmajorer. Jeg tuller ikke!

Slik fortsatte det fra opplevelse til opplevelse. Den ene galere enn den andre. Så når jeg nå noen år senere ser nyhetsoppslagene i forbindelse med Kim Jong-ils død, hvor nyhetsopplesere, offiserer og vanlige folk på gaten hikster i krampegråt fordi den store lederen er død, vet jeg av egen erfaring at denne virkeligheten faktisk eksisterer.

Det aller rareste er at alle nordkoreanerne jeg har møtt i jobbsammenheng, enten i Nord-Korea, her i Norge eller i andre land, forsikrer meg om at slik må det være. Selv når vi snakker på tomannshånd. De som har vært på reise i utlandet påstår alle som én at de reiser hjem aldeles frivillig.

Skjønt vi vet jo også at mange absolutt ikke er fornøyd. Jeg har også møtt nordkoreanere i eksil i Sør-Korea. Jeg hadde ingen problemer med å tro på de mange historiene om undertrykkelse, flukt og fornedrelse. Her har vi en ny kollisjon mellom en såkalt objektiv skala og opplevelsene på kroppen. Det er ingen tvil om at disse menneskene har følt Kimdynastiets skrekk-kabinett på kroppen. Men de når ikke høyt nok opp på skalaen som bestemmer om de kan få flyktningstatus i vår del av verden.

Jeg kan ikke fri meg fra å tenke på den dagen regimet i Nord-Korea faller. Da lederne som har undertrykket sitt folk på det aller grusomste, som har lekt med atombomber, fornektet hungersnød og skutt de som forsøker å flykte fra landet, en dag skal stilles til ansvar for det de har gjort.

Jeg lurar på hva slags diagnose norske rettspsykiatere ville komme opp med dersom de ble stilt spørsmålet om Kim Jong-un er så gal at han burde slippe straff eller om han er strafferettslig tilregnlig.